

ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

Незважаючи на нинішню економічну кризу у світі, рівень кваліфікації робочої сили має вирішальне значення для економічного розвитку будь-якої країни. Наявність економічної невизначеності змушує уряд кожної країни світу передбачати найбільш необхідні кваліфікації для майбутніх потреб у довгостроковій перспективі. Звичайно, нинішній економічний спад внесе корективи у цей процес, проте натепер залишаються переконливими докази того, що до 2020 року у світі перелік робочих кваліфікацій значно розшириться, а зміст і структура цих кваліфікацій будуть дуже різними. Освіта і неперервна професійна підготовка все частіше розглядаються як важливий інструмент зниження рівня негативних наслідків нинішньої глобальної кризи. На основі досліджень зроблено висновки про необхідність критичного аналізу наявної системи неперервної професійної освіти з метою підвищення її потенціалу для економічного росту, продуктивності праці та соціальної згуртованості.

Більшість робочих місць передбачатиме середній і високий рівень професійної кваліфікації. Логіка визначення сутності поняття “андрагогіка” вимагає від нас використання системного підходу як способу вивчення, аналізу й узагальнення психолого-педагогічних фактів та явищ у процесі пізнання. Зміст системи передбачатиме створення передумов для теоретико-практичного оволодіння методикою навчання дорослих тими, хто постійно з ними працює: викладачі системи післядипломної освіти, методисти дошкільних навчальних закладів та інші.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Становлення андрагогіки як самостійної науки відбулося в 1950-1970-х роках. Воно пов'язане з іменами вчених: американців М. Ноулза і Р. Сміта, англійця П. Джарвіса, югославів Д. Савічевича і Б. Самоловчева, німця Ф. Пеггелера, голландця Т. Тен Хава, поляка Л. Туроса та ін.

Видатний російський науковець у галузі андрагогіки С. Змейов вважає, що андрагогіка – це наука про навчання дорослих, яка обґрунтовує діяльність тих, хто навчається, і тих, хто навчає, щодо організації процесу навчання [4, с. 81].

В Українському педагогічному словнику термін “андрагогіка” визначається як педагогіка дорослих, одна з педагогічних наук, яка займається дослідженням проблем освіти, самоосвіти і виховання дорослих. Завданням андрагогіки є опрацювання змісту, організаційних форм, методів і засобів навчання дорослих [3, с. 25-26].

Проте зазначені роботи хоча і є завершеними дослідженнями окремих аспектів неперервної педагогічної освіти, не дають цілісного уявлення про систему професійно-педагогічної підготовки в умовах

неперервної освіти. Таким чином, наукове завдання представленої публікації полягає у розкритті ролі та потенціалу основних положень андрагогіки як науки про освіту дорослих у системі неперервної професійно-педагогічної освіти.

Провідною концепцією організації і розвитку освіти другої половини ХХ століття стала концепція неперервної освіти. Концепція неперервної освіти (lifelong education – англ., education permanent – фр.) базується на ідеї навчання людини протягом всього її свідомого життя. Соціально-економічне життя, науково-технічний прогрес створюють необхідність навчання для кожної особистості за тією або іншою формою практично протягом всього життя. Іншою причиною прагнення до постійного навчання є, як вважають психологи, властиве людині прагнення до самовдосконалення, до виявлення своїх потенційних можливостей, до досягнення нею визначених цілей, прояву своєї загальнолюдської й особистісної сутності тощо.

Концепція неперервної освіти передбачає більш раціональний розподіл періодів навчання і трудової діяльності людини протягом всього її життя; розподіл навчання на фази первісної (або базової) і наступної (або післябазової) освіти; набуття особистістю необхідних умінь, навичок, знань, компетентностей, якостей, ціннісних орієнтацій в міру виникнення потреби в них. Таким чином, неперервна освіта – це спосіб життєдіяльності людини, процес здобуття нею необхідних знань, набуття умінь, навичок і якостей у міру виникнення потреби в них, що відбувається протягом всього життя людини .

Як і будь-яка наука, андрагогіка має свою історію виникнення та розвитку, тому умовно можна виділити першу галузь наукових досліджень цієї науки “Ретроспективний аналіз виникнення та розвитку андрагогічних концепцій та ідей”. Оскільки вона виявляє загальні закономірності навчання дорослих, то в ній виокремлюється “Теорія навчання дорослих”. Андрагогіка також визначає і формулює основні закономірності діяльності тих, хто навчається, і того, хто навчає, у процесі навчання, тому її складовою частиною є і “Технологія навчання дорослих”. Ми вважаємо, що ці три галузі можуть бути основними для нашого подальшого аналізу.

Як першоджерела, в яких розглядалося питання неперервної освіти особистості, деякі дослідники трактують праці Аристотеля, Сократа, Платона, Сенеки і Конфуція. Попередником же сучасних уявлень про неперервну освіту вважається Я. Коменський, який відзначав, що кожний вік людини підходить для навчання і в людини в житті взагалі немає іншої мети, окрім навчання. Активне розроблення проблем неперервної освіти почалося в 60-і роки ХХ ст. Одним з перших цю проблему досліджував французький діяч П. Ленгран. Як зазначає дослідник Л. Сігаєва, у теоретичному дослідженні вченого – монографії “Вступ до неперервної освіти” – поняття “неперервна освіта” відображене як явище, відмінне від навчання дорослих і самоосвіти; у його трактуванні зазначене поняття означає навчання індивіда, що відбувається протягом усього життя.

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи

Багатогранність неперервної освіти зумовлює наявність багатьох підходів до визначення її особливостей, зокрема визначення терміна "неперервна професійна освіта". Л. Сігаєвою визначено, що натеper існує близько 20 термінів, що розкривають поняття неперервної освіти: продовжена, перманентна, поновлена, компенсаторна, подальша, довічна, післядипломна, освіта дорослих та інші.

Створення і функціонування системи неперервної професійно-педагогічної освіти об'єктивно пов'язане з розвитком та ефективністю освіти дорослих, яку в багатьох країнах світу в 60-70-і рр. XX ст. стали вважати умовою соціально-економічної стабільності та перспективою розвитку суспільства в цілому й особистості зокрема. Саме тоді П.Ленгран висловив думку, що "майбутнє освіти, якщо розглядати її в цілому, і її здатність до відновлення залежать від розвитку освіти дорослих" [6, с. 334]. Серед інших важливих подій, пов'язаних з освітою дорослих, на думку С. Болтвіця і Л. Сігаєвої, визначальною є доповідь Міжнародної комісії з розвитку освіти, очолюваної Е.Фором, "Учитися бути: освіта у світі сьогодні і завтра" (1972 рік) і рекомендація ЮНЕСКО "Про розвиток освіти дорослих" (1976 рік), у яких розкрито значення освіти дорослих "як невід'ємної частини загальної системи неперервної освіти і навчання" [2, с. 160-161].

Як зазначає дослідник С. Змійов, на сьогодні склалося явне протиріччя між практикою навчання дорослих, яка набула поширення в усьому світі у другій половині XX ст., у якій на емпіричному рівні використовувалися інші, ніж у навчанні недорослих, підходи до організації навчання, і теоретичним осмисленням та обґрунтуванням цих підходів. У науці та практиці навчання дорослих набула нагальності необхідність створення і розвитку основ наукової системи, у якій би формулювалися основні закономірності, основні принципи навчання дорослих і їх відмінності від навчання недорослих і яка б дозволила значно підвищити ефективність практичного навчання дорослих .

Приєднуємося до думки дослідника С. Змійова, який вважає, що дорослі люди не можуть ефективно навчатися на основі тих методів, способів і прийомів навчання, які застосовуються у навчанні дітей і підлітків [4, с. 32]. Натеper особливо гостро відчувається необхідність нових підходів до організації процесу навчання дорослих людей. Варто зазначити, що питання розроблення таких підходів є давнім, воно досліджувалося практично від часу започаткування освіти дорослих, тобто хронологічно раніше, ніж освіта дітей. Тобто перші принципи навчання формувалися на основі навчання дорослих. Однак лише з середини XX ст. стала відчуватися суспільна потреба в розвитку освіти дорослих і створенні спеціальної науки, яка б обґрунтувала нові, специфічні підходи до організації навчання дорослих. Тоді почала формуватися нова наукова дисципліна у сфері освіти – андрагогіка.

Андрагогіка, за влучним порівнянням дослідника С. Змійова, є дороговказною ниткою Аріадни сучасної людини, яка прагне розв'язати наявні сучасні проблеми за допомогою навчання . На сьогодні розроблень

педагогічної науки, в якій досліджено процес навчання особистості до періоду юності, стало не вистачати для осмислення, вивчення і вироблення практичних рекомендацій з ефективної організації навчання людей іншого віку, іншого соціального і професійного статусу, з іншими психофізіологічними й соціально-психологічними особливостями. Тому цілком закономірно почали виникати нові галузі наук про освіту, яким притаманні спроби осмислити зазначені вище нові явища в освітній сфері на базі вироблених у зазначених теоріях положень і розробити інші підходи до організації процесу навчання (порівняно з традиційною педагогікою).

Отже, в нашому розумінні, андрагогіка (від грец. *aner, andros* – доросла людина, зрілий чоловік + *ago* – той, хто веде) визначається як теорія і методика навчання дорослих. Вихідні основи андрагогіки можна сформулювати так:

- тому, хто навчається, належить провідна роль у процесі свого навчання;
- дорослий, який навчається, прагне до самореалізації, до самостійності, до самоврядування й усвідомлює себе таким;
- дорослий, який навчається, володіє життєвим (побутовим, соціальним, професійним) досвідом, який може ним використовуватися як важливе джерело навчання для самого себе, так і його колег;
- доросла людина навчається для рішення важливої життєвої проблеми й досягнення конкретної мети;
- дорослий, який навчається, розраховує на безвідкладне використання отриманих у ході навчання умінь, навичок, знань та якостей;
- навчальна діяльність дорослого, який навчається, в значній мірі детермінується тимчасовими, просторовими, побутовими, професійними, соціальними факторами, які або обмежують, або сприяють процесу навчання;
- процес навчання дорослого, який навчається, організований у вигляді спільної діяльності того, хто навчається, і того, хто вчить, на всіх його етапах планування, реалізації, оцінювання і, певною мірою, корекції.

Виходячи з цих тверджень, андрагогіка визначає всі параметри навчання дорослих. Визначення психолого-педагогічних засад навчання дорослих вимагає від нас аналізу таких термінів, як-от: доросла людина, можливість й здібності дорослих людей до навчання, умови організації навчання дорослих та ін. На сьогоднішній день не існує єдиних підходів щодо визначення терміна “доросла людина”. Це пояснюється тим, що залежно від розуміння самого суб’єкта процесу навчання будується і теорія навчання, і його організація. Неможливо розглядати цей феномен без урахування соціологічної, психологічної, педагогічної та інших точок зору.

У цьому визначенні важливо відзначити, що “дорослість” пов’язується не з віком, а із соціально-психологічними факторами, що, з одного боку, усвідомлюються самою людиною, а, з іншого боку, –

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи

визначаються суспільством, виявляються в суспільному житті.

У такому ж ключі визначає дорослу людину і російський учений Ю. Кулюткін: "Це, насамперед, соціально сформована особистість, здатна до самостійного і відповідального прийняття рішень відповідно до норм і вимог суспільства. Це суб'єкт суспільно-трудової діяльності, що веде самостійне життя: виробниче, суспільне, особисте... Він самостійно приймає рішення, активно регулює своє поведіння" [5, с. 12]. Усе ж, природно, існують вікові рамки дорослого періоду життя людини, обумовлені вченими по-різному. Е. Степанова дорослість відносить до 18-40 років, Ю. Кулюткін – до 16-70 років, англійський учений Д. Бромлі, з яким погоджується Б. Ананьєв, – до 21-65 років [1, с. 131-135; 5, с. 13-15; 7, с. 53-54].

Отже, до дорослих людей можна зарахувати будь-яку людину, яка в житті поводить себе усвідомлено й відповідально, яка зайнята певною справою. Здається, що й серйозні заняття навчанням можна віднести до виконання відповідальної ролі. Доросла людина, на відміну від недорослої, має відносно сформовані фізіологічні й психологічні функції, зокрема мислення й емоційно-вольову сферу. Доросла людина відрізняється досить високим рівнем самосвідомості: вона усвідомлює себе усе більш самостійною, самокерованою особистістю, незалежною в матеріальному (економічному), юридичному, моральному, психологічному відношеннях. Важлива відмінність дорослої людини – наявність у неї великого обсягу життєвого досвіду, що виступає в трьох різновидах: побутовий, професійний і соціальний.

За твердженням С. Змейова, доросла людина – це особа, що володіє фізіологічною, психологічною, соціальною, моральною зрілістю, економічною незалежністю, життєвим досвідом і рівнем самосвідомості, достатніми для відповідального самокерованого поведіння [4, с. 68]. Аналіз науково-методичної літератури показує, що ми можемо визначити дорослого, який навчається, як людину, що володіє п'ятьма основними характеристиками, які відрізняють його від недорослих, що навчаються:

- він усвідомлює себе все більш самостійною, самокерованою особистістю;
- він накопичує все більший запас життєвого (побутового, професійного, соціального) досвіду, що стає важливим джерелом навчання його самого і його колег;
- його готовність до навчання (мотивація) визначається його прагненням за допомогою навчальної діяльності вирішити свої життєво важливі проблеми і досягти конкретної мети;
- він прагне до невідкладної реалізації отриманих знань, умінь, навичок і якостей;
- його навчальна діяльність значною мірою обумовлена тимчасовими, просторовими, професійними, побутовими, соціальними факторами (умовами).

Визначення можливостей і здібностей дорослих людей до навчання є ще одним компонентом психолого-педагогічних основ навчання

дорослих. Для цього потрібен детальний аналіз фізіологічних, соціальних, побутових, виробничих факторів, що сприяють або заважають процесу навчання дорослої людини.

Природно, із віком деякі фізіологічні функції людського організму, пов'язані з процесом навчання, трохи слабшають: знижуються зір, слух, погіршуються пам'ять, швидкість і гнучкість мислення, швидкість реакції. Однак, по-перше, ці негативні явища виникають після п'ятдесяти років. По-друге, поряд із цим з'являються позитивні якості, що сприяють навчанню: життєвий досвід, обґрунтованість, раціональність умовиводів, схильність до аналізу і т. ін.

Деякі вчені (Л. Ітельсон, А. Вербицький, А. Кнох та ін.) думають, що можна говорити про рухливі, що знаходяться в стадії формування, і застиглих, сформованих інтелектуальних здібностях. Рухливі – розглядаються як здатні пристосовуватися до вирішення будь-яких завдань. Вони майже не залежать від досвіду, впливу культури, утворення, пов'язані з нейрофізіологічними структурами людини. Ці здібності з віком слабшають. Сформовані здібності, навпаки, містять у собі такі вміння, придбані людиною в результаті навчання, життєвого досвіду, впливу культури, цивілізації, як словесне спілкування, арифметичні навички, індуктивне мислення. З віком вони не слабшають, а підсилюються.

“З віком, – вважає Ю. Кулюткін, – різні психофізіологічні функції стають усе більш взаємозалежними, інтегрованими в деякий цілісний ансамбль, – це, очевидно, дозволяє людині компенсувати недоліки в розвитку однієї функції (наприклад, пам'яті) за рахунок розвитку іншої (наприклад, мислення)” [5, с. 21]. Мислення дорослих, відзначає Е.І. Степанова, відрізняється більш гнучкими переходами у взаємозв'язках образних, логічних і діючих компонентів, ніж у молодих [7, с. 34].

Прагнучи до життєво необхідної мети, дорослі жадають її досягти, внести якісь позитивні зміни у своєму житті, роботі, соціальному стані, але, з іншого боку, у них виникає страх перед узятою на себе відповідальністю за навчання: звичка до стабільного положення речей вступає в протиріччя з неминучими змінами, які відбуваються. Дорослих турбують сумніви у своїх здібностях до навчання, страх, що в процесі навчання будуть виявлятися їхня неграмотність, невміння учитися, що неминуче при цьому порівняння їх з іншими, хто навчається, буде не на їхню користь. Кожний із власного досвіду знає, що нам зовсім не подобається виглядати в чужих очах гірше, ніж хотілося б. У деяких дорослих людей викликає почуття щирого серцевого дискомфорту сама ідея повернення в шкільні стіни, до шкільних парт, дошки. Усі ці фактори й умови значно впливають на весь процес навчання, і їх обов'язково варто враховувати при організації навчання дорослих людей.

С. Змейов підкреслює, що навчання – це складний процес, який включає в себе складні види психічної та практичної діяльності різних людей (тих, хто навчається, та тих, хто навчає), а його організація залежить від багатьох факторів і компонентів: особливостей активних

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи

учасників (тих, хто навчається, та тих, хто навчає) і характеру пасивних компонентів (змісту, засобів і джерел, форм і методів), процесу навчання, умов його організації.

Організаційно-діяльнісний підхід дозволяє наочно уявити собі складну взаємодію зазначених елементів (учасників) цього процесу. Організація процесу навчання дорослих людей має свою яскраву виражену специфіку, обумовлену їхніми фізіологічними, психологічними, соціальними, професійними особливостями, їхніми специфічними характеристиками в процесі навчання, тобто дорослих, які навчаються.

Американський дослідник М. Ноулз наводить, наприклад, наступні основні життєві завдання різновікових дорослих людей (дорослі від 18 до 30 років, від 30 до 65 років, від 65 і старші), які вони намагалися вирішити навчаючись у системі освіти дорослих за такими критеріями: професія й кар'єра, будинок і родина, розвиток власної особистості, використання вільного часу, здоров'я, колективне життя. Цікавими є дослідження іншого вченого, Дж.Джонстона, про цілі навчання дорослих залежно від статі й соціального стану. На його думку, організаційно освіта дорослих повинна складатися з п'яти основних блоків: споживчого (освітні потреби тих, хто навчається); інформації й керування; структурного; змістовно-методичного; кадрового й наукового забезпечення.

Зміст освіти дорослих повинен відповідати конкретним потребам конкретних людей і охоплювати практично всі аспекти життя, всі галузі знань. З достатнім ступенем умовності вона може бути підрозділена на два основних змістовних блоки: 1) соціально-рольовий і

2) загальнокультурний, або загальнорозвивальний.

Освіту дорослих, що пов'язана із задоволенням освітніх потреб у рамках першого змістовного блоку, можна підрозділити на три групи: професійна (пов'язана із задоволенням потреб становлення й удосконалювання особистості як працівника, учасника виробничої сфери); сімейно-побутова, що задовольняє потреби в становленні й розвитку умінь, навичок, знань і особистісних якостей, необхідних для ефективного виконання ролей членів родини; соціальна, орієнтована на розвиток і вдосконалювання функцій людини як члена суспільства, громади, соціальної групи.

Загальнокультурну освіту дорослих, у свою чергу, можна підрозділити на:

- загальну середню, потреби в завершенні загальної середньої освіти;

- освіта, що задовольняє потреби індивіда в розвитку своєї особистості;

- освіта, що спрямована на підтримку й розвиток свого здоров'я;

- освіта, що задовольняє потреби людини в змістовному проведенні дозвілля.

Зміст загальної середньої освіти дорослих не повинен носити принципів відмінностей від загальної середньої освіти недорослих, тому що мета цього напряму – дати дорослій людині можливість придбати

знання й навички, еквівалентні загальнодержавному стандарту загальної середньої освіти.

Основні особливості змісту загальної середньої освіти дорослих зводяться до двох моментів. Перший – сполучення загальноосвітньої підготовки з професійною й загальнокультурною. Другий – багаторівневність змісту, що передбачає різний обсяг і різний ступінь оволодіння навчальним матеріалом.

Соціально-рольова освіта дорослих, яка сприяє самовизначенню людини в різних сферах діяльності, покликана дати можливість людині придбати або вдосконалити її професійні знання, уміння, навички, необхідні у сфері виробничого життя; знання, уміння, навички і якості, необхідні їй у суспільному (колективному) і сімейному (особистому) житті. Це пов'язано з навчанням дорослої людини в галузі філософії, соціології, психології, педагогіки, андрагогіки, медицини, права, економіки. Особливостями змісту всіх напрямів освіти дорослих, крім загальної середньої й професійної, є функціональна залежність її від потреб конкретної особистості й відсутність твердої її прив'язки до традиційних рівнів освіти (початкова, середня, вища).

Отже, освіту дорослих можна визначити як сферу освітніх послуг (формальної й неформальної освіти) для осіб, віднесених до дорослих, які навчаються. Саме розвиток цієї сфери освіти привів до значних змін сучасної освіти, благодійно вплинув на розвиток формальної, традиційної освіти і привів до появи нових форм і видів навчання людей у різному віці. Розвиток дорослих поставив перед ученими, які займаються проблемами освіти, нові питання й проблеми, змусив переглянути деякі погляди на сам процес навчання, на освітню справу.

Головна погроза наших днів для людства – стрімке відставання здатності людини справлятися зі змінами в навколишньому її світі від темпів цих змін. До такого висновку прийшли ще в 1970-і роки західні учені: філософи, соціологи, едукологи (учені в галузі теорії розвитку освіти).

Безсумнівно, величезної важливості стратегічне завдання – підготовка молодого покоління. Але економічні, соціальні, моральні проблеми сьогоднішнього світу не можуть чекати свого рішення до завтра. Виходить, необхідно починати термінові заходи для підвищення компетентності дорослих людей, тих, на чіїх плечах лежить відповідальність за сьогодішнє життя.

У результаті досить непростої еволюції в країні склався складний, але неструктурований, недостатньо організований колорит різних видів і форм навчання дорослих, котрий ще не став підсистемою освіти дорослих, складовою частиною сфери безперервної освіти, сфери освітніх послуг.

Сфера освіти дорослих повинна мати державно-суспільний характер і поєднувати в собі усі види й форми навчання дорослих на всіх рівнях як державної, так і суспільної сфер формальної (організованого в стінах навчальних закладів і такого, що веде до одержання визнаного документа про освіту) і неформальної (організованого в стінах не власне

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи

навчальних закладів і не обов'язково закінчується видачею визнаного документа) освіти. Мета створення такої підсистеми – не тотальне й тверде керування з боку держави, а підтримка державними владними структурами розвитку освіти дорослих у всьому різноманітті його видів і форм.

Основними рисами даної сфери повинні бути: державно-суспільний характер; тісні зв'язки з іншими підсистемами системи безперервної освіти; базування на теорії навчання дорослих (андрагогії); розвиток ринку освітніх послуг; розвиток і сполучення різних форм керування (законодавчої, адміністративної, економічної, едукологічної); наявність спеціально підготовлених кадрів (викладачів, консультантів, адміністраторів, тьюторів, творців програм навчання тощо).

Основні цілі й визначені нами функції освіти дорослих зводяться до задоволення потреб особистості, суспільства, економіки: особистості – у самовдосконаленні; суспільства – у формуванні соціально активної і життя, що адаптується до реалій, особистості; економіки – у підготовці компетентного, ефективного працівника. Прикінцевою метою освіти дорослих є формування особистості, яка активно, компетентно й ефективно бере участь в економічному, соціальному й особистому житті.

Подальше дослідження планується спрямувати на вивчення андрагогічних особливостей освіти керівників сучасних дошкільних навчальних закладів.

Література

1. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания / Б.Г. Ананьев. – Л.: ЛГУ, 1968.
2. Болтівець С. Пріоритетні напрями освіти дорослих в матеріалах ЮНЕСКО / С. Болтівець, Л. Сігасєва // Неперервна професійна освіта : теорія і практика. – 2003. – Вип. 3-4. – С.160-164.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / Семен Устимович Гончаренко. – К.: Либідь, 1997.
4. Змеев С.И. Основы андрагогики / С.И. Змеев. – М.: Наука, 1999.
5. Кулюткин Ю.Н. Психология обучения взрослых / Кулюткин Ю.Н. – М.: Наука, 1985.
6. Сігасєва Л.Є. Підвищення кваліфікації фахівців як складова неперервної професійної освіти / Л.Є.Сігасєва // Неперервна професійна освіта / за ред. І.А.Зязюна. – К.: Віпол, 2000. – С.319-363.
7. Степанова Е.И. Умственное развитие и обучаемость взрослых / Степанова Е.И. – Л.: ЛГУ, 1981.
8. Торндайк Э. Процесс учения у человека / Торндайк Э. – М., 1935.

Инна Левченко

Образование взрослых как научная проблема

Аннотация. В статье рассматривается понятие “андрагогика” на основе системного подхода к изучению, анализу, психолого-педагогических фактов и явлений в процессе познания. Автор считает, что понятие “андрагогика” нужно шире употреблять в практической деятельности высших

учебных заведений со взрослыми.

Ключевые слова: андрагогика, обучение взрослых, содержание обучения взрослых.

Inna Levchenko

Adult education as a scientific problem

Summary. *There is given the interpretation of definition of "andragogy" on the basis of systematical approach to the study, analysis of psychological and pedagogical facts and phenomena in the cognitive process.*

Key words: *andragogy, teaching of adults, contents of teaching of adults.*

УДК: 37:39.4:377.36 (001)

**Олена Мартіросян,
м. Київ**

НЕПЕРЕРВНА ОСВІТА ЯК ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ДОРΟΣЛИХ

Сучасний динамізм розвитку суспільства передбачає створення принципово нової школи, здатної до широкого самовираження, самооновлення, самовдосконалення всіх верств населення. Для всіх громадян України, незалежно від національності, статі, віку, мови спілкування соціального походження й стану, ставлення до релігії, місця проживання і стану здоров'я, має забезпечуватися право на отримання якісної освіти в будь-яких навчальних закладах. Створення умов для реалізації життєвих планів і можливостей самовдосконалення дорослої людини протягом усього життя – один із принципів неперервної освіти. На думку експертів Інституту ЮНЕСКО, саме неперервна освіта, одна з ланок якої становить освіта дорослих, покликана сприяти всебічно-гармонійному розвитку дорослої людини, сприяти розвитку демократії, справедливості, толерантності, науково-освітнянському, соціально-культурному розвитку суспільства, нації, загальної культури людства [6, с. 21]. Сфера освіти дорослих є надзвичайно важливим джерелом соціалізації особистості, простором, в якому вона засвоює необхідні для соціальної життєвої практики знання, цінності, все це формує у дорослих навички соціальної взаємодії, інтегрування у все нові соціальні реалії. Проблему інтелектуального зростання дорослої людини відображено в працях американських вчених Л.-Ф. Ворда "Динамічна соціологія" (1883) і Джона Дьюї "Школа і суспільство" (1889).

Освіту дорослих ХХІ ст. називають "освітою впродовж життя", провідним чинником якої є неперервність. На сьогодні, неперервна освіта дорослих стає вирішальним чинником соціально-економічного і культурного прогресу, кардинальною умовою розвитку особистості на всіх етапах її життєво-професійного шляху, внутрішньою потребою, повсякденною справою кожної людини. Неперервна освіта дорослих стає